

УДК
329(497.11)“1990/2015“(049.3)

Ђорђе Куљич

**Зоран Стојиљковић,
Сва лица опозиције,
Београд: Вукотић
медија, 2015, 280 стр.**

Анализа домаће постсоцијалистичке вишестраначке, политичке културе је незахвалан подухват. Задатак је посебно сложен уколико се покушава остварити у временској целини од четврт века. Треба савладати многа искушења, политичка и теоријска. О искушењима разних власти у последње две

и по деценије постоји више студија, док је о опозицији мање писано, али заједничко и једнима и другима јесте да се ради углавном о ауторима који су били мање или више политички оријентисани према одређеној опцији. Књига проф. Зорана Стојиљковића издиже се изнад било каквих страсти, а оно што сматрам посебно важном особином ове књиге, јесте да она представља снажну критику дубоко укорењеног популизма у деловању најјачих политичких странака у Србији и још увек присутног култа личности лидера странака, што се може сматрати негативном заоставштином једнопартијског, социјалистичког, система.

Сажимајући ову вишеструко корисну анализу на девет поглавља, аутор је читаоцу на једноставан и занимљив начин приказао разне предизборне и постизборне страначке комбинаторике у последњих 25 година, тј. од обнове вишестраначког система 1990. до данас, али и разне особености српске политичке сцене. Међутим, оно што треба истаћи јесте да је аутор у прва три поглавља пружио читаоцу неопходан увод у тематику књиге. На-

име, у првом поглављу Положај и улога опозиције (стр. 18–23) аутор се ближе бавио појмом, деловањем и различитим функцијама опозиције у једном политичком поретку. Осим истицања четири функције опозиције (фактор политичке мобилизације, професионални критичар владине политике, актер политичке динамике промена, институционализација и регулација политичких и других друштвених конфликта), аутор износи занимљиву тезу о најгорем сценарију за опозицију у једној земљи, а то је паралелно постојање изразито доминантне владајуће странке и разједињене опозиције. Нажалост, у Србији се након убедљиве победе Српске напредне странке на изборима 2014. године догодио управо такав сценарио актуелној опозицији, што значајно отежава њене напоре за сменом власти. У другом поглављу, Друштвени оквир обнове вишепартизма (стр. 26–35), аутор је најпре читаоцу приближио контекст у којем је дошло до обнове вишестраначког система у Србији 1990. године. Исти је уведен у условима радикално измењене спољнополитичке ситуације у Европи (пад Берлинског зида и

крах социјализма у источној Европи) и унутарполитичке ситуације у тадашњој Југославији (раст национализма од средине осамдесетих и међурепубличких тензија), а што је за последицу имало и оснивање већег броја националистички оријентисаних странака у Србији 1990. Победу у Србији оствариле су умерено националистичке снаге, које су у условима убрзаног распада Југославије увиделе да своје планове могу остварити свим средствима, па чак и оружаним. Настала поларизација (Србија, наводно, за федерацију, а Хрватска, заједно са Словенијом, за конфедерацију или раздруживање) утицала је на формирање карактера опозиције у Србији. Ојачале су радикално националистичке опозиционе странке, а најважнији основ поделе између власти и опозиције, као и унутар саме опозиције на политичкој сцени Србије, током рата у првој половини деведесетих био је управо начин мирног решења кризе и судбина Срба у Хрватској и Босни и Херцеговини.

У трећем поглављу, Коалиције, власт и опозиција (стр. 38–47), аутор је понудио читаоцу свестрану, али и читљиву и разумљиву ана-

лизу појма коалиција – од теоријског одређења појма, преко разних могућности формирања предизборних и постизборних коалиција, до искуства Србије у прављењу коалиција на основу којих су произиласе владе са мањом или већом подршком у парламенту. Међутим, оно што је од посебне важности за Србију, а што аутор не негира, јесте и утицај иностраних фактора на формирање владе. Реч је о томе да одређени високо ранжирани представници међународних политичких и финансијских организација пружају отворену или скривену подршку појединим странкама, што касније може пресудно утицати на склапање одређених коалиција и формирање владе. Иако аутор то детаљно не разматра у овом поглављу, чињеница је да је Србија прошла кроз то искуство и да се таква пракса може очекивати и убудуће.

Средишња три поглавља (Борба под олујним деведесетим, стр. 50–135, Из неверена очекивања, стр. 138–183, Велики повратак отписаних, стр. 186–221.) аутор је посветио свестраној анализи различитих предизборних и постизборних коалиција, тј. принципима

њиховог формирања али је дотакао друштвени и политички контекст у којем су настајале. Док је у четвртном поглављу фокус анализе био на формирању и деловању опозиционих савеза против режима Слободана Милошевића (ДЕПОС 1992, Заједно 1996, Савез за промене 1998, ДОС 2000), у петом је пажња посвећена најпре анализи и распаду ДОС-а, а потом постизборним комбинаторикама након избора 2003, 2007, и 2008. године, које су биле умерене ка обједињавању „демократског блока“ насупротив ојачалој Српској радикалној странци. Након избора 2008. иста се распала и из ње је настала Српска напредна странка, што је била прекретничка промена на политичкој сцени која је довела до креирања општег консензуса о чланству Србије у Европској унији. Долазак СНС на власт 2012. године и њену апсолутну победу на изборима 2014. аутор је обрадио у шестом поглављу и анализи огромног успеха СНС и убрзаног пада опозиције посветио адекватну пажњу. У теоријском погледу сматрам важним ауторово истицање одређених вредности, попут традиционализма, патернализма и колективизма које су

доминантне у Србији, а које су важне за разумевање успеха СНС и њеног неприкосновеног лидера, Александра Вучића.

Последња три поглавља (Куда иде Србија, стр. 224–237, Лидерство и популизам пре свега, стр. 240–259, Рецепти политичке кухиње, стр. 262–267) баве се различитим специфичностима српске политичке сцене, од притисака код формирања влада, преко улога које су странке (позоришним речником) мењале и њихових идеолошких промена (од почетно јаког, а данас слабог, левог крака „политичке потковице“ до данас изразито јаког централног и „опорављеног“ десног дела). Ту је и анализа осам најистакнутијих лидера од 1990. до данас (где највише сличности имају Слободан Милошевић и Александар Вучић, по начину владања и степену моћи), затим духовит и занимљив опис најсигурнијег доласка на власт у Србији, али и низ корисних упутстава како да се постојећа „партијска држава“ демонтира.

Генерално посматрано, књига проф. Зорана Стојиљковића уистину представља изузетно озбиљну и вредну књигу свима онима

који се не баве само истраживањем и анализом деловања српских политичких странака од 1990. до данас, него и једну врсту „приручника“ којим би се требали служити сви који намеравају озбиљније да се баве политиком, како би све корисне ауторове сугестије могли имплементирати у сопственом политичком деловању. У погледу излагања, изазов је написати књигу која ће бити занимљива теоретичарима, аналитичарима и политичарима. Ова књига је близу тог циља. Иако је нереално очекивати од ове књиге да изврши „револуционарну“ промену у нашем политичком животу и доведе до прекида са популистичком и ауторитарном праксом политичких странака, ова књига може бити корисна у усавршавању домаће политичке културе, коју чине актери и аналитичари. Књига проф. Стојиљковића део је критичке, а не апологетске свести о неравномерном и мукоотрпном сазревању опозиционог дела српског политичког плурализма. Лишена навијачког тона и апстрактног језика, књига представља одмерено штиво које је неопходно домаћој јавности. Другим речима, она може

бити почетак тзв. „освешћивања“ бирача и њихове постепене промене од обичних бирача до грађана, у правом смислу те речи, али истовремено представљати и помоћ власти да увиди да озбиљна, одговорна и конструктивно настројена опозиција може бити важан фактор у ограничавању разних покушаја јачања личне власти и, сходно томе, нарушавања парламентаризма као једне од најважнијих карактеристика суштинског демократског поретка.

